

F. Rozsnyai Krisztina – Nagy Marianna¹

A tanmeséken túl: a közterület-használat önkormányzati szabályozása törvényi kereteinek egyes diszharmóniáiról

Bevezetés

Ahogy arra az Ünnepezt az önkormányzati jogalkotással kapcsolatban rámutatott, a helyi érdekek és az országos érdekek csak a tanmesékben harmonizálnak mindig egymással.² A jogalkotásban márpedig e harmónia megteremtése a cél: „Ha az ország politikai, jogi, kulturális stb. önállósága irányítási és igazgatási autonóm egységekbe szervezve valósulhat meg, akkor ezek tényezők a jogalkotás számára is. A központos (centralizált) állami jogalkotás, az állam közpolitikai-közjogi rendszerének mindenkor megfelelően, vagyis helytől és időtől függően, változatok szerint. Sokan értelmezik úgy, hogy az országos jogalkotást kiegészíti a helyi rendeletalkotás, mint nem központosított (decentralizált) jogi szabályozás. Ez ténylegesen hatáskörmegosztás kérdése.”³ Tanulmányunkban arra teszünk kísérletet, hogy felvázoljunk a közterület-használat szabályozása terén néhány diszharmóniát, illetve a hatáskörmegosztás harmóniáját esetlegesen helyreállítani tudó finomhangolást. Ehhez a közterületnek mind a jogszerű, mind a jogellenes használatát érintő önkormányzati jogalkotást, illetve annak törvényi kereteit röviden megvizsgáljuk – az Ünnepezt nyomatékos szóbeli figyelmeztetése nyomán eszünkbe sem jut azt „górcső alá venni”.

¹ F. Rozsnyai Krisztina: egyetemi tanár, Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Közigazgatási Jogi Tanszék. Kapcsolat: rozsnyaik@ajk.elte.hu. Nagy Marianna: tanszékvezető egyetemi tanár, Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Közigazgatási Jogi Tanszék. Kapcsolat: nagym@ajk.elte.hu.

² Tamás András: A helyi jogalkotás dogmatikai alapjai. In Gyergyák Ferenc – Horváth Attila – Tamás András (szerk.): *Az önkormányzati jogalkotás alapjai*. H. n., TÖOSZ Polgármesteri Akadémia, 2009. 24.

³ Tamás (2009): i. m. 25.

A köztér és a társadalmi tér néhány összefüggése

Ha a közterület jogi szabályozását vizsgáljuk, akkor a közterület mint fizikai tér áll a szabályozás középpontjában; mind a jogalkotó, mind a jogalkalmazó földrajzi értelemben használja a közterület fogalmát. Bár az értelmező rendelkezések között ritkán rögzítik, de a jog közterület-fogalma leginkább a földrajz-tudományi fogalomhoz áll közel, esetleg az építészet által használt fogalomhoz, miközben a tér, illetve a terület fogalmakat az egyes tudományterületek eltérő tartalommal és értelemmel alkalmazzák. A közterület fogalmának definíciója elsősorban a köztér és a magántér összevetésében releváns, hiszen a térhasználat eltérő céljait vetítik elénk. Bár jogtörténetből mindannyian megtanultuk, hogy a közösségi legelők, erdők használatára vonatkozóan már a középkorban voltak szabályok, de a közterület-használat állami szabályozása elsősorban a városiasodással, az urbanizációval függ össze, hiszen a rurális, hagyományos társadalmakban a köz- és a magánélet egybefolyik, nem válik szét a két életszféra. Az ipari forradalom és a következményeiként megjelenő társadalmi, kulturális változások következtében egyre kevésbé tolerálták a közteréneken gyakorolt magánfunkciókat, míg akár csak néhány évtizeddel korábban az emberek az életüket egyaránt éltek a saját lakásukban, és az annak kiterjesztéseként használt utcán. Gondoljunk csak a középkori városokra, vagy akár a mai, turistalátványosságként hirdetett arab piacokra, utcákra, ahol az utca a munka és a magánélet számára egyaránt teret ad.⁴

A 18. század közepétől a városok rohamos fejlődése, majd a tudatos városfejlesztés eltérő funkciókat szánt a városi köztereknek, mint a korábbi életforma. A városi (és elsősorban nagyvárosi) tér újraszervezése az áruk, emberek mozgását szolgálta, nem pedig a statikus életteret, a „lézengést”. Valahol itt kezdődött az utca kisajátítása kizárólag közlekedési célokra. E gazdasági indikációra a viktoriánus Angliából kiindulva ráakódott még egy erkölcsi szempontokat megjelenítő hatósági igazgatás, amely a korábbi utcai szociális életet visszaszorította a lakások falai közé, ezzel természetesen stigmatizálva azokat, akiknek nem volt lakásuk. A kontinensen a francia Haussmann nevéhez kötődő várostervezés már nem egyszerűen számolt azzal, hogy az előző század életformájához képest az állam kontrollt gyakorol a közterületeken folytatott magatartások felett, hanem határozott célja volt a közterületek olyan felhasználása, amely az uralkodó erkölcsi és társadalmi normák kikényszerítését szolgálja. Erre utal például, hogy a 19. századi párizsi rendőrség mennyire üdvözölte a jól belátható, és ezáltal kevesebb „élőerőt” igénylő széles utcákat, mert ezzel

⁴ Erről lásd bővebben Gyáni Gábor: A városi mikrotér társadalomtörténete. *Tér és Társadalom*, 4. (1990), 1. 1–13.

kevesebb rendőrrel tudta ellenőrizni a csavargókat, koldusokat, bűnözőket, illetve a várostervezés a lakosság bizonyos csoportjainak szegregálására is alkalmas volt. Ettől az időszaktól kezdve tehetjük fel a kérdést: kié az utca, kié a közterület? Legalább ennyire indokolt azonban egy másik kérdést is feltenni: miért jó, ha valakié a közterület feletti rendelkezés joga? (Azt leszámítva, hogy az emberek természetüknél fogva szeretnek birtokolni, különösen olyan dolgokat, amelyekből kevés van, és a közterület igencsak véges közjóság.) A közterületekre vonatkozó közigazgatási jogi szabályozást elemezhetjük technikai szempontból, amely arra szolgál, hogy megtaláljuk a leghatékonyabb módszert a közterülethasználat-igazgatásra. De legalább ilyen fontos, hogy azt is megnézzük, milyen szabályozási célokat szolgálnak ezek a technikák. A szabályozási célok oldaláról a közterület már nem a fogalom fizikai kiterjedésével érthető meg, hanem a szociológia társadalmi tér⁵ fogalmával közelíthető eredményesen. Minden fizikai közterület társadalmi tér is egyben, ahol a földrajzi térben szervezetek, természetes személyek, tevékenységek, kapcsolatok bonyolult rendszere, gazdasági, kulturális, politikai és más tranzakciók tömege sűrűsödik össze. Ha a közterületet nemcsak fizikai térnek, hanem társadalmi térnek is tekintjük, jobban rálátunk a szabályozás indikációira és – mint később látni fogjuk, nagyszámú – diszfunkcióira is. Jelen tanulmányunkban az önkormányzatok közterülettel kapcsolatos hatásköreit érintjük, de látnunk kell, hogy bár a jogszabályok valamennyi önkormányzat számára biztosítják a közterületekkel kapcsolatos hatásköröket, ennek relevanciája ma elsősorban az urbanizált vagy az urbanizálódó településeken van, mert a társadalmi-gazdasági fejlődés aktuális állapotában itt válik „áruvá” az egyre növekvő és egyre inkább eltérő igényekhez képest egyre szűkebb körben rendelkezésre álló közterületek használata. Még akkor is, ha az árat nem mindig az fizeti meg, aki éppen használja vagy hasznosítja a közterületet. A közösségi térhasználatra vonatkozó szabályozásnak – legyen az állami vagy önkormányzati szabályozás – ennek következtében ma alapvetően (de nem kizárólagosan) két célja van: a gazdasági célú hasznosítás és a térhasználat rendészeti célú korlátozása.

A közterület használatának módjai

Ma alapvetően háromféle jogszerű használatát különböztethetjük meg a közterületnek: a „rendes” avagy közös (közönséges) használatot és a saját célra való avagy „különös” (mégis tipikusan közvetett módon a közös használatot elősegítő,

⁵ Farkas János: A társadalmi tér fogalma és mérési lehetőségei. *Társadalomkutatás*, 21. (2003), 1. 7–32.

annak minőségét javító) használatot, valamint az e két mód között elhelyezkedő, a helyben lakók általi használatot.⁶ Míg a közönséges használat esetében teljesen bárki szabadon használhatja a közterületet,⁷ a különös használat esetében a valaki általi használat kizárja az adott közterület mások általi használatát. Ez a helyzet általában a tiltott magatartásokkal is.

A közterület különböző típusú használataira eltérő intenzitású és jellegű szabályozást találunk. Ez összefügg azzal is, hogy az egyes típusokon belül is eltérő jellegű használati módok vannak. Egyesek igénylik az igen részletes központi szabályozást, mint például a közúti közlekedés, míg másokra nézve alig találunk ilyet. Ez az adott közterület használatának közszolgáltatási jellegétől (így például a közparkok vagy játszóterek), a használattal összefüggő esetleges veszélyektől függően is eltérően alakul. A legtöbb szabályt szükségszerűen az önkormányzati normákban találjuk tehát, a közterület-használat rendjéről a törvényi keretek között az önkormányzatok döntenek. Ebbe beletartozik egyrészt az arról való döntés, hogy milyen tevékenységeket kötnék közterület-használati engedélyhez, másrészt pedig a közterület-használatért fizetendő díj, ellenérték meghatározása, továbbá a közterület-használat szabályai megszegésének szankcionálása. Ugyancsak idetartozik az egyes speciális közterületek használatának szabályozása, szintén a törvényi keretek között, hiszen az ágazati szabályok felhatalmazásokat, illetve számos előírást tartalmaznak a közterület-használat tekintetében. Ilyenek például a közúti közlekedésről szóló 1988. évi I. törvény (Kkt.), a személyszállítási szolgáltatásokról szóló 2012. évi XLI. törvény, a kereskedelemről szóló 2005. évi CLXIV. törvény, vagy éppen a közúti közlekedés szabályairól szóló 1/1975. (II. 5.) KPM–BM együttes rendelet, a KRESZ. A törvényi keretek másrészt a közigazgatási jog általános részét szabályozó törvényekből is erednek, így például a Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény (Mötv.), az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény (Ákr.), illetve a közigazgatási szabályszegések szankcióiról szóló 2017. évi CXXV. törvény szabják meg az önkormányzat közhatalmi tevékenységének, jogalkotásának és jogalkalmazásának az általános kereteit.

⁶ A szomszédjogokból eredően az adott közterülettel határos területeken élőknek bizonyos – gyakran jogszabály által kifejezetten garantált – előjogai vannak a közönséges használókhoz viszonyítva (például a telkük megközelíthető kell hogy legyen a közterületről). Ezeket az előjogokat bizonyos többletkötelezettségek is kísérik, mint például a már említett járdatisztántartás vagy síkosságmentesítés.

⁷ Nyilván csak egy bizonyos határig, hiszen ha már 1000 ember napozik a strandon, akkor a későn jövőkre ez már aligha lesz igaz. Erről majd később.

Útkeresés a közterület különös, „saját célra való használatának” szabályozásával kapcsolatban

A közterület-használatra irányuló jogviszonyok „duális” szabályozása

A közterület tehát bizonyos használatok szempontjából „véges közjóság”. Erre a végeességre tekintettel a nem közönséges használatok esetében állami feladatként jelentkezik az egymással versengő használati módok és használók közötti döntés. A törvényi keretek között az önkormányzatok meghatározzák azt, hogy mely használati módokat tekintik rendeltetésszerű (azaz közönséges/közösségi) használatnak, amire bárki jogosult, és mely használati módok esnek e körön kívül, s ezen belül is: teljesen tiltottak, vagy a tilalom alól felmentés (azaz engedély) adható-e. Utóbbi kategóriába esnek a jogszerű, de nem rendeltetésszerű (azaz kizárólagos/„magán”) használati módok, amelyeket csak az önkormányzat jóváhagyásával lehet gyakorolni. Tudatosan nem az engedély kifejezést használtuk az előbbi mondatban, hiszen hatályos jogunkban alapvetően két iránya van a közterület-használat saját célra való lehetővé tételének. Az egyik irány a közterület-használat hatósági engedélyhez kötése, a másik irány pedig a magánjogi szerződések alkalmazása, ennek egyik altípusa, amikor az önkormányzat tulajdonosként lép fel, a másik pedig a közterület-használat biztosításának közszolgáltatássá minősítése, s így közszolgáltatási szerződések alkalmazása.

Ez a „sokszínűség” arra a problémára vezethető vissza, hogy a rendszerváltás nyomán, az önkormányzati tulajdon megjelenését követően felmerült az a kérdés, hogy ha a közterület kizárólagosságot biztosító különös használatát a közterület tulajdonosa (elsősorban a települési önkormányzat) engedélyezi, akkor ezt az engedélyt az önkormányzat tulajdonosi vagy közhatalmi jogkörben adja-e ki. Míg a rendszerváltást megelőzően a domináns gyakorlat a közterület-használati jogviszonyok sajátos közjogi viszonyokként való értelmezése volt, a rendszerváltást követően az önkormányzati tulajdon megjelenésével és a polgári jogi gondolkodás dominanciája következtében, a szükséges törvényi keretek hiányában a közterület-használat engedélyezése tulajdonosi jogosítvánnyá vált, és az önkormányzatok is ilyen módon szabályozták zömével a közterület-használat engedélyezését. Ezt tükrözi a szóhasználat is: közterület-használati engedély helyett számos önkormányzati rendelet hozzájárulásról rendelkezik.⁸ Az alkotmánybíróági gyakorlat ugyan a közjogi megoldást favorizálta, de tulajdonképpen a különböző jogági megoldások egy joganyagban való keverésének tilalmán túl egyfajta „formaválasztási

⁸ Például a Fővárosi Önkormányzat tulajdonában álló közterületek használatáról szóló 3/2013. (III. 8.) önkormányzati rendelet.

szabadságot” engedett.⁹ A polgári jogi gondolkodás dominanciája jól megmutatkozott például a villanyoszlópok után fizetendő közterület-használati díj esetében is, amivel kapcsolatos határozatában az Alkotmánybíróság a közterületet csupán az önkormányzat tulajdonának tekintette, s nem vette figyelembe a közterület közjóság jellegét és az ezzel járó kööttségeket.¹⁰ Ugyanez az eltérő perspektíva eredményezte azt, hogy a Legfelsőbb Bíróság (majd Kúria) polgári, illetve közigazgatási kollégiuma is teljesen eltérően vélekedett a közterület-használattal kapcsolatos jogviszonyok természetéről.¹¹ A közterületre vonatkozó szabályok némi kiegészítésére azonban csak 2010-ben került sor, s akkor sem a jogszerű használat kereteinek tisztázása, hanem a belterületi közterületek életvitelszerű lakhatásra való használatának megtiltása érdekében.¹²

*A közterület-használat mint közszolgáltatás biztosítása:
a fizető övezetben való parkolás*

A jogszerű használat kereteinek tisztázása iránti igény igen erőteljesen merült fel a parkolási rendszer bevezetését követően. A közjogból, elsősorban annak jogorvoslati rendszeréből való menekülés jegyében – vicces módon egy közjogias érvelést használva – a parkolást a Legfelsőbb Bíróság, majd az Alkotmánybíróság hathatós közreműködésével a jogalkotó közszolgáltatássá minősítette.¹³ Az Mötv. értelmében a parkolási közszolgáltatás megszervezése és működtetése a helyi önkormányzat feladata. Lényege, hogy „a helyi közutakon, a helyi önkormányzat tulajdonában álló közforgalom elől el nem zárt magánutakon, valamint tereken,

⁹ Például szinte egy időben hozta az Alkotmánybíróság a 1256/H/1996. számú határozatot, amely a kerékbilincssel kapcsolatban leszögezte, hogy a közterület-használat engedélyezése önkormányzati hatósági ügy, szankcionálásra ezért használható a kerékbilincs, valamint a 46/B/1996. AB határozatot, amely szerint a közterület-használatról és a díjakról polgári jogi szerződés is köthető. Lásd Rozsnyai Krisztina: *Közterület: terra incognita? Jogi Tanulmányok*, 6. (2000), 1. 239–257; Hoffman István: *Közutakra és közterületekre vonatkozó sajátos vagyongazdálkodási szabályok*. In Hoffman István (szerk.): *Vagyongazdálkodási kézikönyv*. Budapest, HVG-ORAC, 2018. 188–206.

¹⁰ Lásd 3/2000. (II. 25.) AB határozat, ABH 2000, 38.; Rozsnyai (2000): i. m. 251–257.

¹¹ Lásd részletesen a legfőbb bírói fórumok gyakorlatának ismertetését: Hoffman (2018): i. m.

¹² A területfejlesztésről és a területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény, valamint az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXXVIII. törvény módosításáról szóló 2010. évi CXVI. törvény 6. § (2) bekezdése új (4)–(6) bekezdéssel egészítette ki az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXXVIII. törvény (Étv.) 54. §-át. Ennek eredményeként az Étv. 54. § (6) bekezdése felhatalmazást adott a települési önkormányzatoknak arra, hogy a közterületek rendeltetésellenes használatát szabálysértéssé minősítsék.

¹³ Az Alkotmánybíróság 109/2009. (XI. 18.) AB határozata nyomán az Mötv. és a Kkt. módosítása alakította ki ezt a megoldást.

parkokban és egyéb közterületeken közúti járművel történő várakozás” lehetővé tételét, azaz a parkolást közszolgáltatássá minősíti a jogalkotó. A háromoldalú jogviszonyban az önkormányzat – elvileg egy közigazgatási szerződéssel, tipikusan ellenérték fejében – kiszervezi egy közszolgáltatást nyújtó cégre e közszolgáltatás szervezését, s a parkolási díjakat – polgári jogi jogviszonyban – ez a cég szedi be. Az e közszolgáltatási szerződésekkel kapcsolatban kibontakozott hatalmas méretű korrupció aztán olyan korrekciókat tett szükségessé, amelyeknek nyomán a közszolgáltatás nyújtását a helyi önkormányzat nem szervezheti immár ki a magánszférába, hanem kizárólag „in house” láthatja el. Ez azt jelenti, hogy a közszolgáltatást kiszervezheti, de csak az e feladat ellátására alapított költségvetési szervre, vagy 100%-os önkormányzati tulajdonban álló gazdasági társaságra, illetve az ilyen gazdasági társaság 100%-os tulajdonában álló gazdasági társaságra. További, közjog irányába még erősebben való visszakanyarodásként arra is lehetőség van, hogy ezt a feladatot a részvételével működő önkormányzati társulás, vagy a saját közterület-felügyelete útján lássa el.¹⁴

A közszolgáltatássá minősítés – ami egyben a parkolás mint közterület-használat egyik formájának rendszerből való kiemelése – nem szerencsés a jogrendszer koherenciája szempontjából, külön tartása talán azzal magyarázható, hogy – főszabály szerint – nem tartós és nem egyediesített használatról van szó, szemben a közterületi engedély alapján gyakorolható tevékenységek nagy részével.

A közterületi parkolással kapcsolatban mindenkinek vannak olyan saját élményei, amelyeken keresztül ki-ki saját tapasztalataiból tudja, hogy a parkolás szabályozása és gyakorlata olyan társadalmi teret jelent, amely tele van ellentmondással. A korrupció szükségképpen velejárója a rendszernek. Elég csak arra utalni, hogy a nagyobb önkormányzatok elemi gazdasági érdeke a parkolás engedélyhez és/vagy időhöz kötése, hiszen ez sok százmilliós bevételt jelent az önkormányzat számára, és a parkolóhely jóval kevesebb, mint a parkolni kívánó helyi lakosok és a fizető övezetekben parkolni kívánók (ott dolgozók, vásárlók, szolgáltatást igénybe vevők stb.) számára biztosítható hely. Ugyancsak elemi érdeke az önkormányzatoknak a vállalkozások, üzletek belvárosba vagy frekvenciáltabb területekre bevonzása, hiszen ez is bevételt jelent számára, a vállalkozások által fizetett adók formájában. Ha azonban az ideiglenesen parkolni kívánók számára nem biztosított a parkolóhely, akkor a parkolás elsősorban bírságolássá válik, a parkolási cégek (legyenek azok önkormányzati vagy magáncégek) bevéterszerzésként kezelik a bírságolást. Vagy megjelenik a korrupció: a belvárosi üzlet korrumpálja a parkolóőrt (ha igazán hatékonyan kezeli a kérdést, magát a céget), hogy nézzen félre a vállalkozás ügyfeleinek, vásárlóinak parkolásánál. Egy olyan bonyolult játszma kezdődik, amely már nem a közterület használatáról, hanem

¹⁴ Mötv. 16/A §.

a használóinak motivációiról szól. Így válik a közterület mint fizikai tér szabályozása olyan társadalmi térré, ahol visszájára fordul a szabályozás.¹⁵ Hasonló társadalmi térben vívott játszma a Covid-19-járvány kapcsán a kormány által bevezetett ingyenes parkolás.

A közterület-használat engedélyezése hatósági ügyként

E megoldással szemben ugyanis a közterület-használat engedélyezésének közhatalmi jogkörként való minősítését erősítik azok a jogszabályi rendelkezések, amelyek a közterület-használat egyes speciális módjait szabályozzák. Ezekben az esetekben nem az ingatlantulajdonos önkormányzat valamely szerve, hanem tipikusan egy államigazgatási szerv dönt a közterület használhatóságáról, így e szabályok az önkormányzat közterületre vonatkozó szabályozásának korlátait is jelentik. Idesorolhatjuk például a közterület filmforgatási célú használatát. Az Ünnepektől által fent megkövetelt hatáskörmegosztást gyönyörűen mutatja a Filmtv.-nek¹⁶ a „közigazgatási hatósági eljárások racionalizálása és fejlesztése, a hatósági nyilvántartások közhitelességének megteremtése, valamint a szolgáltató közigazgatás kiterjesztése érdekében”¹⁷ 2013-ban kihirdetett módosításai, *par excellence* a felhatalmazó rendelkezések.¹⁸ A jogalkotó itt olyan megoldást alkalmaz,¹⁹ amelyben (eredetileg a megyei/fővárosi kormányhivatal, jelenleg azonban egy kvázi közigazgatási szervként minősíthető gazdasági társaság)²⁰ a kérelmezővel – az önkormányzat jóváhagyását követően – a Filmtv.-re figyelemmel hatósági szerződést köt. Ebben az esetben tehát hatósági aktuson alapul a használati jogosultság. Hasonlóan a hatósági jogalkalmazás körébe utalja és megosztja a hatósági jogköröket az önkormányzati igazgatási szervek és az államigazgatási szervek között a településképvédelmi törvény is a reklámok és reklámhordozók közterületen való elhelyezése kapcsán.²¹

¹⁵ Jávör István – Rozsnyai Tamás: A közterület mint társadalmi erőter (Érdekek és hatalmi játszmák a közterületeken). *Társadalomkutatás*, 21. (2003), 3. 350.

¹⁶ 2004. évi II. törvény a mozgóképről.

¹⁷ Az egyes törvényeknek a közigazgatási hatósági eljárásokkal, az egyes közhiteles hatósági nyilvántartásokkal összefüggő, valamint egyéb törvények módosításáról szóló 2013. évi LXXXIV. törvény preambuluma szerint.

¹⁸ A mozgóképről szóló 2004. évi II. törvény 37. § (1) és (4) bekezdés.

¹⁹ A közterületek és az állami tulajdonban álló ingatlanok filmforgatási célú használatának részletes szabályairól szóló 302/2016. (X. 13.) Korm. rendelet (Film-R.).

²⁰ A Film-R. 1. § (3) bekezdése szerint „a Nemzeti Filmintézet Közhasznú Nonprofit Zártkörűen Működő Részvénytársaság tulajdonában álló gazdasági társaság az »eljáró szervezet«”.

²¹ A településképvédelméről szóló 2016. évi LXXIV. törvény 4/A. alcíme.

Ezen egyes használati módokon túl a törvényhozás továbbra sem foglalkozott rendszerszinten a közterület-használat kérdéseivel, ugyanakkor szerencsés folyamatok indultak be a bírói gyakorlatban. Egyrészt a Kúria közigazgatási ügyszak gyakorlatának „közjogiasodása” és ezzel megerősödése nyomán az egyedi ügyekben újra a közterület-használati jogviszony közjogi-közigazgatási jogviszonyként való minősítése vált dominánssá a bírói gyakorlatban. Másrészt pedig az önkormányzati normakontroll-hatásköröknek a Kúria Önkormányzati Tanácsára való telepítése nyomán ez a látásmód az önkormányzati jogalkotásra is hatást tud gyakorolni, így a közigazgatási jogviszony igenlésével egységesülni látszik a gyakorlat. E tekintetben igen fontosak azok a legutóbbi időkben hozott kúriai döntések, amelyek egyértelművé tették, hogy a különös közterület-használat lehetővé tétele csak hatósági jogalkalmazás keretében történhet.²² Mivel nincsen központi szabályozás, e kúriai határozat eredményei lassabban fognak meglátszani, de a kialakult kúriai gyakorlatból már minden önkormányzat – és a törvényességi felügyeletet ellátó fővárosi, megyei kormányhivatal – számára egyértelmű a követendő irány.

Messze vagyunk azonban attól, hogy hátradőlhetne a központi jogalkotó azzal, hogy a Kúria elvégezte a munkát, egyértelművé tette, hogy a központi jogalkotást nem terheli mulasztás, hiszen számára egyértelmű volt mindig is, hogy a közterület-használat esetén az önkormányzat hatóságként állapít meg az ügyfélre nézve jogosultságot, tehát a mindenkori hatósági eljárásjogi törvény²³ kellő kereteket biztosított mindig is. Éppen a különös használatoknál válik egyre fontosabbá az elosztási típusú döntések jogi kereteinek megteremtése: ki üzemeltethet városnéző elektromos kisvonatot,²⁴ a taxiállomásokon hány hely legyen,²⁵ hány bisztró állhat egy közparkban, és azokat hány évre, ki üzemeltetheti. Megannyi kérdés merül fel, amelyekkel a közterület-használat kapcsán az önkormányzatoknak – egyelőre központi segítség nélkül – szembe kell nézniük már most. Ez persze nemcsak közterület-használat kapcsán egyre égetőbb kérdés, hanem például az állami támogatásoknál is, a problémával való szembenézés elodázása sokaknak okoz jelentős károkat.

²² Lásd részletesen Köf. 5.033/2017/3. sz. határozat.

²³ Az 1957. évi IV. törvény az államigazgatási eljárás általános szabályairól (Áe.), a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény (Ket.), és jelenleg az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény (Ákr.).

²⁴ Köf. 5032/2017/4. határozat Tihany Község Önkormányzata Képviselő-testülete közösségi együttélés alapvető szabályairól és ezek elmulasztásának jogkövetkezményeiről szóló 13/2013. (VII. 4.) önkormányzati rendeletének egyes rendelkezései törvénysértő voltának megállapításáról és megsemmisítéséről.

²⁵ 3050/2016. (III. 22.) AB határozat jogszabály alaptörvény-ellenességének megállapítására irányuló indítvány elutasításáról.

A közterület rendjét sértő magatartások szankciói törvényi kereteinek átalakulása

Mint említettük, a közterület-használat rendjéről a törvényi keretek között az önkormányzatok szabadon döntenek, amibe beletartozik nemcsak a közterület használata tiltott módjainak meghatározása, hanem a közterület-használat szabályai megszegésének szankcionálása is. Eredetileg a közterület rendjét szabálysértési tényállásokkal védte a jogalkotó, amelyeket törvényi, kormányrendeleti vagy önkormányzati rendeleti szinten szabályoztak. A szabálysértési jog rekriminalizációja,²⁶ illetve az Emberi Jogok Európai Egyezménye (a továbbiakban: EJEE) 6. cikkének behatásai azonban jelentősen átformálták ezt a területet az elmúlt évtizedekben. Az Alkotmánybíróság 63/1997. (XII. 12.) AB határozata elindított egy olyan folyamatot, amely a szabálysértési jog és az EJEE 6. cikkével való vélt összhang megteremtésére irányult. Az Alkotmánybíróság e határozatában csak a bírósági jogorvoslat lehetőségének hiányát vetette a jogalkotó szemére, de a jogalkotó e határozatból azt a következtetést is levonta, hogy „Janus-arcúsága” miatt a szabálysértési jog a *nullum crimen sine lege* elvnek is eleget kell hogy tegyen, így valamennyi tényállást törvényben kell szabályozni. Ez a közterület rendjét védő tényállások tekintetében két irányban is változást hozott. Az 1999-ben elfogadott szabálysértési törvény, a régi Szabs. tv.²⁷ már megkezdte az önkormányzatok által alkotott szabálysértési tényállások megtisztítását, de véglegesen az új Szabs. tv.-vel²⁸ szűnt meg az önkormányzatok ilyen tényállások megállapítására vonatkozó joga. A régi Szabs. tv.-hez kapcsolódó, az egyes szabálysértésekről szóló 218/1999. (XII. 28.) kormányrendelet még ismerte a közterület és a nyilvános hely rendje elleni szabálysértések kategóriáját, amelyet az új Szabs. tv. már nem tartalmaz. Az egyes szabálysértésekről szóló kormányrendeletben rögzített tényállások többsége megmaradt, de az új törvénybe az emberi méltóság, a személyi szabadság és a közrend elleni szabálysértések közé kerültek – önálló alkategória nélkül – beillesztésre.²⁹

²⁶ Nagy Marianna: A kihágástól a kihágásig. In Hack Péter – Horváth Georgina – Király Eszter: *Kodifikációs kölcsönhatások*. Budapest, ELTE Eötvös, 2016. 185–200.

²⁷ A szabálysértésekről szóló 1999. évi LXIX. törvény, lásd Nagy Marianna: *A közigazgatási jogi szankciórendszer*. Budapest, Osiris, 2000.

²⁸ A szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásokról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény.

²⁹ Ezek: koldulás (185. §), tiltott szerencsejáték (191. §), közerkölcs megsértése (192. §), veszélyeztetés kutyával (193. §), csendháborítás (195. §), köztisztasági szabálysértés (196. §), veszélyeztetés tárgyak elhelyezésével, eldobásával (197. §), a közbiztonságra különösen veszélyes eszközzel kapcsolatos szabálysértés (198. §), szeszital-árusítás, -kiszolgálás és -fogyasztás tilalmának megszegése (200. §), jogosulatlan közterületi értékesítés (200/A. §), a kitalítás, illetve az eltiltás

Ezzel a jogtechnikainál jelentősebb változással sem oldódott meg azonban az a probléma, hogy a közterület rendjét sértő tényállások olyan sajátos csoportját képezik a szabálysértéseknek, amelyek a bagatell bűncselekmény – igazgatásellenes tényállások skálán elhelyezhetők ugyan, de külön csoportba tartoznak, mert olyan tényállások gyűjteménye, amellyel a rendészet mindig eredménytelenül küzd, mert elsősorban szociális problémák állnak mögötte, de a jogalkotó mindenkor a rendészeti eszközöktől várja a megoldást.

Az önkormányzati szabálysértési tényállások „pótlására” az Mötv. kínált megoldást, a közösségellenes magatartások önkormányzati rendelettel való szankcionálására hatalmazta fel az önkormányzatokat. Ezzel párhuzamosan, még a régi Szabs. tv.-hez kapcsolódóan, a közterületen életvitelszerűen való tartózkodást szabálysértéssé minősítette a jogalkotó. Az Étv. 2010-ben beiktatott 54. § (6) bekezdésével adott először felhatalmazást a települési önkormányzatoknak arra, hogy a közterületek rendeltetésellenes használatát szabálysértéssé minősítsék. Ez a felhatalmazás vált az alapjává azoknak az önkormányzati rendeleti szabályoknak, amelyekben az önkormányzat szabálysértéssé minősítette és büntetni rendelte a belterületi közterületek életvitelszerű lakhatásra való használatát.³⁰ Az ombudsman 2011 decemberében az Alkotmánybírósághoz fordulva az Étv. 54. § (4)–(6) bekezdése, a régi Szabs. tv. 146/A. §-a, valamint az ezekhez kapcsolódóan megalkotott, a fővárosi közterületek használatáról és a közterületek rendjéről szóló 59/1995. (X. 20.) önkormányzati rendelet 15/B. § (1) bekezdés c) és d) pontjai alkotmányellenességének megállapítását kérte. Az indítvány benyújtását követően elfogadta az Országgyűlés az új Szabs. tv.-t, amelynek 186. §-a – az önkormányzatok szabálysértési tényállások alkotására való hatáskörének megszűnésére is tekintettel – szabálysértéssé minősítette a közterületek életvitelszerű lakásra való használatát. Ezzel párhuzamosan az új Szabs. tv. – hatálybalépésekor – ugyan hatályon kívül helyezte az Étv. 54. § (6) bekezdését, de közben hatályba lépett az Mötv., amelynek 51. § (4) bekezdése, valamint 143. § (4) bekezdésének e) pontja felhatalmazást adott – a szabálysértési tényállások helyett – a helyi önkormányzat képviselő-testületének arra, hogy önkormányzati rendeletben pénzbírsággal sújtható, tiltott, közösségellenes magatartásokat határozzon meg. Ez utóbbi három rendelkezést az Alkotmánybíróság 38/2012. (XI. 14.) AB határozatával megsemmisítette.

Az Mötv. megsemmisített rendelkezései helyett a jogalkotó az Mötv. 8. § (2) bekezdésében felhatalmazza a képviselő-testületet arra, hogy a közösségi

szabályainak megszegése (201. §), a jégen tartózkodás szabályainak megszegése (202. §), tiltott fürdés (202/A. §), számszerű, szigonypuska jogellenes használata (203. §). Persze ez a kategória nem volt korábban sem „vegyszerizt”. Lásd Rozsnyai (2000): i. m. 239–257.

³⁰ Laposy Attila: Tilos az Á ... ZS? Az alkotmányos mérce és az alapjogok érvényesüléséről a közterületi rendszabályok alkotása kapcsán. *Jogi Tanulmányok*, [16.] (2012), 1. 161–173.

együttélés szabályait meghatározza, a 142/C. §-ban pedig arra, hogy a rendeletben meghatározott kötelezettségek megsértése esetére közigazgatási szankciót állapítson meg. Vagyis a korábban az Alkotmánybíróság által hatályon kívül helyezett (kirívóan) közösséggellenes magatartást felváltotta egy ugyanannyira definiálatlan fogalom: a közösségi együttélés alapvető szabályainak megszegése.³¹ Az új szabályok alaptörvény-ellenességének megállapítását és megsemmisítésüket indítványozta ugyan a Kúria Önkormányzati Tanácsa egy ezeken alapuló önkormányzati rendelet normakontroll-eljárása során, az Alkotmánybíróság azonban az indítványt elutasította 29/2015. (X. 2.) AB határozatában. Ezen a 19/2019. (VI. 25.) AB határozat sem változtatott érdemben.³²

A hajléktalanságra vonatkozó szabálysértési és önkormányzati szabályozási kísérletek két szabályozási problémával küzdöttek: egyrészt megtalálni azt a szabályozási indikációt, amellyel megalapozhatják a közigazgatási beavatkozást, másrészt megtalálni azt a szabályozási technikát, amivel hatékonyan korlátozhatják a fedél nélküliek láthatóságát. Azért csak a láthatóságot, mert nyilvánvalóan nem oldja meg a problémát, ha jogszabályban megtiltjuk a hajléktalanságot. Az indikációt illetően mind a szabálysértési tényállásokban, mind az önkormányzati tényállásokban két domináns elem jelent meg: egyrészt a közegészségügyi indikáció, másrészt a közrend, közbiztonsági indikáció. Később ezeket elsősorban az aluljárókra vonatkozó szabályozások indokolásában kiegészítették a közlekedésbiztonsági indikációval. Bármelyik indokra is kívánta alapozni a jogalkotó a szabályozást, egyértelműen arról szolt, hogy a társadalom többségét akkor is zavarják a hajléktalanok, ha egyébként semmilyen közvetlen kontaktusba nem kerülnek velük, vagy közvetlen érdeksérelmet számukra nem okoznak.

A szabályozási technikák kezdetben ugyanazt a modellt követték, mint az utcai prostitúcióra vonatkozó korábbi – szintén kudarcos – szabályozás. A tényállások megpróbálták meghatározni azokat az övezeteket, amelyekben tiltott a magatartás, s ezzel kizsorítani azokba az övezetekbe a hajléktalanokat, amelyek kevésbé láthatók. Az övezeti szabályozás azonban az önkormányzatokat megoldhatatlan feladat elé állította, s ezt az alkotmánybírósági, valamint a kúriai normakontroll egyértelműen be is bizonyította. Az Alkotmánybíróság, de különösen a Kúria nem annyira alkotmányjogi, mint inkább közigazgatási jogi

³¹ E jogalkotásbeli folyamatok részletes elemzését és kritikáját lásd Nagy Marianna: Szabálysértés versus közösségi együttélés szabályainak megszegése – avagy miért hiányzik az önkormányzatok szabálysértési jogköre? *Kriminológiai Közlemények*, 79. (2019), 1. 35–41.

³² Ebben az Alkotmánybíróság – hivatalból eljárva – megállapította, hogy az új Szabs. tv. 178/B. §-ának hajléktalan személyek esetében történő alkalmazása során az Alaptörvény XXII. cikk (2) és (3) bekezdéséből fakadó alkotmányos követelmény, hogy a szabálysértési szankció alkalmazására csak akkor kerüljön sor, ha a hajléktalan személy ellátórendszerben való elhelyezése a cselekmény elkövetésekor igazolhatóan biztosított volt.

érvelést használt a megsemmisítések során.³³ Az új Szabs. tv. és az önkormányzati rendeletalkotások kudarcát a világon egyedülállóan az alkotmányban kívánta korrigálni a jogalkotó, hiszen az Alaptörvény VII. módosításával a XXII. cikk (3) bekezdésében rögzíti, hogy „[t]ilos az életvitelszerű közterületi tartózkodás”. Ezzel a szabályozással a jogalkotó egy huszárvágással elejét vette az övezeti tiltások egyedi mérlegelésének, és minden közterületen megtiltotta az életvitelszerű tartózkodást, függetlenül attól, hogy okoz-e bármilyen érdeksérelmet az ott tartózkodó hajléktalan, vagy sem. A hajléktalanság hazai szabályozása rámutat arra, hogy a közterületi igazgatásban nem a tulajdonosi szempontú, hanem a rend iránti vélt vagy valós igények kiszolgálása a cél.

Az önkormányzati rendeletalkotások számos példát szolgáltatnak arra, hogy a szabályozásokban sokszor összefolyik a köztér és a magántér, és olyan területek magáncélú használatába is beleszólnak az önkormányzati szankciós rendeletek, amelyek már egyértelműen a magánszféra körébe tartoznak. Ezek a tényállások sokszor közegészségügyi indikációra hivatkoznak, de a közegészségügyi célokat más jogi eszközökkel is lehetne biztosítani. A hajléktalanság kriminalizálásával nagyjából párhuzamosan elsősorban a szociális juttatások előfeltételeként megjelent „Tiszta udvar – rendes ház” típusú szabályok a közösségellenes magatartások között élnek tovább.³⁴ Ezek a korlátozások, amelyek nemcsak a fent említett, a közösségi és a magánhasználat közötti, a közterületnek a helyben lakók általi használatára, hanem a magánszférára vonatkozóan is írnak elő magatartási szabályokat,³⁵ számos önkormányzati rendeletben megtalálhatók, s elsősorban

³³ Lásd erről bővebben Podoletz Léna: *Állami kontroll és marginalizáció. A hajléktalanság kriminalizációja, az utcai prostitúció szabályozása és a slumosodó városnegyedek átalakítása*. PhD-értekezés. Budapest, ELTE ÁJK ÁJDI, 2019. 96.

³⁴ Talán még sokan emlékeznek az 1950-es években indult mozgalomra, amely a rendezett környezetet volt hivatott biztosítani, és a Vöröskereszt és a Hazafias Népfront által adományozott, rendszerint a házszám tábla mellé kihelyezett, akkoriban komoly presztízsértékkel bíró „Tiszta udvar – rendes ház” tábla kiszögezésére jogosított. Ezt az Szt. 33. § (7) bekezdése így fogalmazta meg 2012. január 1-től kezdve: „A települési önkormányzat rendeletében az aktív korúak ellátására való jogosultság egyéb feltételeként előírhatja, hogy a kérelem benyújtója, illetve az ellátás jogosultja a lakókörnyezete rendezettségének biztosítására vonatkozó, a rendeletében megállapított feltételeket teljesítse. A lakókörnyezet rendezettségének biztosítása körében a kérelmező vagy jogosult által életvitelszerűen lakott lakás vagy ház és annak udvara, kertje, a kerítéssel kívül határos terület, járda tisztán tartása, az ingatlan állagának és rendeltetésszerű használhatóságának, valamint higiénikus állapotának biztosítására irányuló kötelezettség írható elő.

³⁵ Az Alkotmánybíróságnak már nem volt módja arra, hogy az ombudsman által támadott Szt. 33. § (7) bekezdésének alaptörvény-ellenességét vizsgálja, ugyanis az Szt. 33. § (7) bekezdésének szövegét a jogalkotó 2015. április 1-jével hatályon kívül helyezte, lásd 30/2017. (XI. 14.) AB határozat.

az udvarok, kertek rendjét, a hulladék felhalmozását stb. szankcionálják.³⁶ E szabályok lényegében arról szólnak, hogy a közterületről is látható magántér rendezetlensége a település slumosodását eredményezi, és ez rontja az ott lakók életminőségét és/vagy az ingatlanuk értékét. Ez a típusú önkormányzati szabályozás nem magyar sajátosság. Az USA egyes gazdagabb városaiban vagy kerületeiben például az önkormányzatok előszeretettel tiltják meg az udvari ruhaszárítást, mert azt a látszatot kelti, hogy a tulajdonosoknak nincs pénzük a helyi viszonyok között bevett háztartási eszköznek számító szárítógép használatára. Nem valószínű, hogy az USA szabályozását követve, de ugyanazt a logikát alkalmazta Nyírparasznya vagy Porcsalma önkormányzata, amikor rendeletbe foglalta, hogy a közösségi együttélés alapvető szabályaival ellentétes magatartást követ el az, aki: nem tesz eleget a köztisztaságról és település tisztaságról szóló önkormányzati rendeletben meghatározott kötelezettségének, és az „ingatlanát határoló utcafronti és egyéb kerítését rendeltetésétől eltérő célra (pl. ruhaszárítás, stb.) használja”.

Az önkormányzatok közösségi együttélésre vonatkozó szankciós szabályainak csak egy része vonatkozik a közterületekre, de a tényállások elemzése egyértelműen igazolja azt a kiindulópontunkat, hogy a szabályozás elsősorban a közterületek rendészeti célú korlátozásait biztosítja. Ezek mögött többnyire jól azonosítható a többségi társadalom térhasználati politikája és érdekei (például a hajléktalanság, utcai prostitúció, guberálás, lomizás visszaszorítása), máskor ilyen racionális (vagy racionálisnak tűnő) indokot nem találunk.³⁷ A rendészeti célú közterület-használati korlátozások lényegében a közösségi együttélést úgy akarják biztosítani, hogy a bűnözés előszobájaként számontartott deviáns magatartásokat a térhasználat korlátozásával „kitervezzük” a település frekvenciáltabb területeiről azzal a hamis reménnyel, hogy ezáltal az okokat is megszüntetik.

Kilátások

A közterület-használat szabályozása, ha nem is dinamikusan, de mégiscsak formálódás alatt áll. A közterület „magáncélú” hasznosításának jogi kereteiben, ha lassan is, de bizonyára változást hoz a Kúria gyakorlata. A jogellenes közterület-használat szankcionálásának keretei is változnak. Ennek oka az is, hogy a Ket.

³⁶ 2018 decemberében a TASZ 5 megye 125 önkormányzatának szankciós rendeleteit vizsgálta meg. Lásd: <https://tasz.hu/cikkek/ki-mondja-meg-hogy-mit-nem-szabad>.

³⁷ Például nehezen találunk értelmes magyarázatot arra, hogy a közterületi játszótérre miért nem használhatja egy hódmezővásárhelyi 14. életévét betöltött fiatal. Lásd Hódmezővásárhely Megyei Jogú Város Közgyűlésének a közösségi együttélés alapvető szabályairól, valamint ezek elmulasztásának jogkövetkezményeiről szóló 48/2020. (IX. 11.) önkormányzati rendelete 15. § (2) bekezdés d) pont.

közigazgatási bírságokra vonatkozó szabályait nem vette át az Ákr., hanem egy külön törvény tartalmazza immár azokat, a közigazgatási szabályszegések szankcióiról szóló 2017. évi CXXV. törvény.³⁸ A szabályozás kiforratlanságai a Szankciótv. hatálybalépését követően bizonyosan felszínre kerülnek majd,³⁹ s az a fontos kérdés is még egy ideig foglalkoztatni fogja a jogtudományt, hogy mennyiben jelent (jelent-e) az önkormányzati rendeleteken keresztüli közigazgatási szankcionáláshoz, akár az EEJE 6. cikkének szempontjából is megfelelőbb kereteket ez a megoldás, mint a szabálysértési jog? Ugyancsak tisztázni kell a jogszerű, de nem rendeltetés-szerű, azaz „magáncélú” használat jogi kereteit. Ebben a folyamatban talán a köztér és a társadalmi tér néhány összefüggése is górcső alá kerülhet.⁴⁰

³⁸ Illetve 2018. január 1-től annak 2020. január 1-i hatálybalépéséig az átmeneti időre vonatkozó 2017. évi CLXXIX. törvény.

³⁹ Nagy Marianna: Dogmatikai alibi megoldások – a közigazgatási szankciós törvényről. *Jogtudományi Közlöny*, 73. (2018), 5. 252–259.

⁴⁰ Bocsánat: ha nem is mikroszkopikus, de alaposabb vizsgálat tárgyává válhat.

Irodalomjegyzék

- Farkas János: A társadalmi tér fogalma és mérési lehetőségei. *Társadalomkutatás*, 21. (2003), 1. 7–32. Online: <https://doi.org/10.1556/tarskut.21.2003.1.2>
- Gyáni Gábor: A városi mikroterek társadalomtörténete. *Tér és társadalom*, 4. (1990), 1. 1–13. Online: <https://doi.org/10.17649/TET.4.1.160>
- Hoffman István: Közutakra és közterületekre vonatkozó sajátos vagyongazdálkodási szabályok. In Hoffman István (szerk.): *Vagyongazdálkodási kézikönyv*. Budapest, HVG-ORAC, 2018. 188–206.
- Jávor István – Rozgonyi Tamás: A közterület mint társadalmi erőter (Érdekek és hatalmi játszmák a közterületeken). *Társadalomkutatás*, 21. (2003), 3. 337–358. Online: <https://doi.org/10.1556/tarskut.21.2003.3.4>
- Lápossy Attila: Tilos az Á ... ZS? Az alkotmányos mérce és az alapjogok érvényesüléséről a közterületi rendszabályok alkotása kapcsán. *Jogi Tanulmányok*, 6. (2012), 1. 161–173.
- Nagy Marianna: A kihágástól a kihágásig. In Hack Péter – Horváth Georgina – Király Eszter: *Kodifikációs kölcsönhatások*. Budapest, ELTE Eötvös, 2016. 185–200.
- Nagy Marianna: *A közigazgatási jogi szankciórendszer*. Budapest, Osiris, 2000.
- Nagy Marianna: Dogmatikai alibi megoldások – a közigazgatási szankciós törvényről. *Jogtudományi Közöny*, 73. (2018), 5. 252–259.
- Nagy Marianna: Szabálysértés versus közösségi együttélés szabályainak megszegése – avagy miért hiányzik az önkormányzatok szabálysértési jogköre? *Kriminológiai Közlemények*, 79. (2019), 1. 35–41. Online: www.kriminologia.hu/files/kiadvany/2019/kk_79_nagymar.pdf
- Podoletz Léna: *Állami kontroll és marginalizáció. A hajléktalanság kriminalizációja, az utcai prostitúció szabályozása és a slumosodó városnegyedek átalakítása*. PhD-értekezés. Budapest, ELTE ÁJK ÁJDI 2019.
- Rozsnyai Krisztina: Közterület: terra incognita? *Jogi Tanulmányok*, [6.] (2000). 239–257.
- Tamás András: A helyi jogalkotás dogmatikai alapjai. In Gyergyák Ferenc – Horváth Attila – Tamás András (szerk.): *Az önkormányzati jogalkotás alapjai*. H. n., TÖOSZ Polgármesteri Akadémia, 2009. 23–33. Online: <https://bit.ly/3ofLu7T>